Мостай КӘРИМ,
Башкортостандың халык шағиры

МИЛЛИ АҢ УЛ — ЯУАПЛЫЛЫҠ

Бынау йәшемә еткәндә ошондай күркәм мәжлестә ҡатнашыу шатлығын күреп, рәхәтлек кисерәм. Халҡыбыҙҙың оло йыйынын, уның делегаттарын һәм йыраҡ араларҙы яҡын итеп килгән ҡәҙерле ҡунаҡтарыбыҙҙы ихлас күңелдән ҡотлайым.

Телмәремде мин хәүефтәрҙән арына алмаған көйһөҙ йылдарҙа онотола килгән, телдән төшә барған бер һүҙҙән башлар инем. Ул — «бәхет» тигән һүҙ.

Тәңре үҙеме, әллә яҙмыш ихтыярымы, беҙҙең халҡыбыҙға Ер шарының хазиналы, иң гүзәл, илаһи төбәгенән мул итеп өлөш сығарған. Был бәхет түгелме ни? Иркен яландарыбыҙҙың, ҡалын урмандарыбыҙҙың игелеген күреп, ҡәҙерен белеп, йәшәргә лә йәшәргә беҙгә...

Меңәр йыл эсендә тауҙар ишелгән, мәмләкәттәр ҡыйралған, ҡалалар һүнгән, ҡәбиләләр тарих юлдарында аҙашып, юғалған. Ошо араларҙы үтеп, беҙҙең халҡыбыҙ үҙен генә түгел, хәр рухын, сәсән телен, моңло йырын, милли әҙәбен, милли иманын һаҡлап ҡалған. Бөгөнгө ҡоролтай минең өсөн тәҡдиребеҙҙең, тынмаҫ йырыбыҙҙың дауамы булып яңғырай. Был бәхет түгелме ни?

Замандарҙың болалы мәлендә дүрт ярым быуат әүәл тарихи зарурлыҡ беҙҙең боронғо бабаларыбыҙҙы Рәсәй менән ҡауыштырған, тамырҙарҙы тамырҙарға бәйләгән. Улар, ышанысла ҡанат аҫтына һыйындырып, милләт бөтөнләгән, уның именлеген ҡурсалап ҡалған. Был ерҙә йөҙәр йыл буйынса милләт-ара татыулыҡ хөкөм һөрә. Бөгөнгө йыйыныбыҙҙа ҡатнашҡан төрлө халыҡ вәкилдәре, ҡәҙерле ҡунаҡтарыбыҙ, минең инаныуымса, беҙгә хөрмәт күрһәтеп, беҙҙе яратып килгән. Был бәхет түгелме ни?

Бөйөк Октябрь революцияһы беҙҙең милли дәүләтебеҙҙең нигеҙен һалырға, уны артабан төҙөргә форсат бирҙе. Һүнә башлаған рухыбыҙ яҡтырып, балҡып китте. Саф башҡорт телендәге китапты тәү тапҡыр ҡулыбыҙға алдыҡ. Мәғрифәт, фән, әҙәбиәт, сәнғәт бейеклектәренә юл ярҙыҡ. Донъяны киңерәк, тәрәнерәк танып-белеүгә ирештек. Донъя беҙҙе нығыраҡ таныны. Был бәхет түгелме ни?

Шулай ҙа мин үҙ-үҙемдән: «Һинеңсә, бөтәһе лә ал да гөл булған, әле лә ал да гөлмө ни?» — тип һорайым. Үҙем үк яуап бирәм: «Юҡ, улай уйламайым». Әммә минең рухым аяҙ. Унда яман, яуыз хәтирәгә урын бирмәйем. Мин асылда изге хәтер, яҡты өмөт менән йәшәйем. Сөнки минең эскерһеҙ, кенәһеҙ халҡым, тыуған республикам шулай йәшәй. Уҙғандар менән бәхәсләшеү, үткәндәр арҡаһында үпкәләшеү буш эш ул. Буш ҡына түгел, зыянлы эш.

Ә бөгөнгө тураһында борсолоуҙарым бар.

Ҙур булмаған шундай халыҡ оҙон-оҙон юлдарҙы юғалмайса, батырҙарса уҙа алыуының сәбәбен уйлайым да, ошондай нәтижәгә киләм: ул үҙенең тән һәм рух сәләмәтлеген һаҡлаған, тыуған тупрағына булған мөхәббәтен һаҡлаған. Быңдай халыҡ үлемһеҙ булырға яратылған. Бөгөнгө көндө мине милләттең тән сырхауы ла, йән сырхауы ла, ер-һыуға ҡарата уның би-

тарафлығы ла, сарфатһыҙлығы ла, рухи вайымһыҙлығы ла хафаларға һала. Был сирҙәребеҙ хаҡында бәйнә-бәйнә һөйләп тормайым. Һеҙ бөтәгеҙ ҙә быны яҡшы беләһегеҙ.

Хәлебеҙҙең хәүефле икәнен берберебеҙгә аңлатып, өгөтләшергә ваҡыт тар. Был йәһәттән аҡыллы указдар, ҡаты фармандар көсһөҙ. Аңыбыҙға килеп, һәр беребеҙ үҙ-үҙенә иман килтереү сәғәте һуҡты. Бар мөлкәтте, бар дәрәжәне, бар намыҫты юғалтыуҙан кеше һәр ваҡыт ҡурҡырға тейеш. Юғарыла әйткән оло бәхетебеҙҙе юғалтыуҙан ҡурҡайыҡ, ҡан ҡәрҙәштәрем! Ҡурҡайыҡ, барса тупраҡташтарым! Үҙебеҙҙе, балаларыбыҙҙы, уларҙың балаларын янап торған заман сирҙәренән ҡотҡарайыҡ. Беҙ мәңгегә килгән халыҡ.

Нимә генә тимәйек, беҙ күбеһенсә милләткә ышыҡланып, милләткә таянып йәшәйбеҙ. Ә бит асылда һәр башҡорт: «Мин милләттең ҡеүәтен, абруйын һаҡлайым. Мин уның ышанысы һәм таянысымын. Мин суверенлы Башҡортостандың ышанысы һәм таянысымын. Мин бөтән Рәсәйҙең ышанысы һәм таянысымын», — тип үҙен расларға тейеш. Ә таяныс сәләмәт, таҙа, ныҡлы, ҡаҡшамаҫлыҡ булырға тейеш. Милли идеяны мин һәр шәхестең милләт алдында һәм милләт өсөн яуаплылығында күрәм.

Свою длинную речь хочу коротко завершить по-русски. Я мечтаю о том, чтобы мой народ был как туго намотанный клубок великих деяний, мыслей и страстей, клубок, вобравший в себя вековой опыт предков, разум и дух мировой цивилизации. И шел бы он по бесконечной дороге, светясь и даря свет другим. Да будет так!

Margarete I.Ersen-Rash
Freie Universitat Berlin
Institut fur Turkologie
Schwendenerstr.33
D-14195 Berlin

Һаумыһығыҙ, башҡорт ҡәрҙәштәрем!

Мин һеҙҙе Икенсе Бөтә донъя башҡорттары ҡоролтайы менән ҡайнар ҡотлайым! Башта мине был оло байрамығыҙға саҡырғанығыҙ өсөн ҙур рәхмәттәремде белдергем килә. Үҙем Өфөгә килеп ошо ҡоролтайығыҙҙа ҡатнашырға бик теләр инем. Ләкин ирем әле больницала ята. Шулай ҙа был көндәрҙә мин уй-фекерҙәрем менән һеҙҙең янда.

Башҡорт теленә килгәндә, быныһын Берлинда урынлаштырҙыҡ кеүек, хәҙер инде утыҙҙан ашыу немец һәм төрөк кешеһе бер аҙ башҡортса белә. Үткән ҡышҡы семестрҙа тағы ла башҡорт телен уҡыта башланым (аҙнаға ике тапҡыр). Был семестрҙа ете уҡыусым бар. Ғариф Ғүмәрҙең ”Мин кәләш алғанда” тигән китабынан ҡайһы бер хикәйәләрен уҡыйбыҙ. Студенттар көлөп йығылалар. Уҡыусыларым һеҙгә үҙҙәре яҙған бер хат та ебәрәләр.

Ҡәҙерле башҡорт ҡәрҙәштәрем һәм ҡәҙерле татар ҡәрҙәштәрем! Башҡорт телен һәм шулай уҡ татар телен Берлинда уҡытыуҙы мин башлап ебәргәйнем. Шулай ҙа мин ҡартайҙым инде. Шул сәбәпле, мин үлеп яратҡан был ике телде дәрес программаһынан ташлаттырмаҫҡа тырыштыҡ. Төрөк теле дәрестәремдең бер өлөшөн йәш бер коллегама тапшырҙым. Үҙе төрөк ҡыҙы. Алдан уҡ уға башҡорт һәм татар телен өйрәнергә ҡушҡайныҡ. Ҡазанға барып татар телен өйрәнеп ҡайтты. Әле башҡортса өйрәнә һәм башҡорт телен камиллаштырыу өсөн Башҡортостанға ла килергә теләй.

Шуның менән һүҙемде бөтөрмәксемен. Һеҙҙе, телегеҙҙе һәм матур илегеҙҙе үлгәнсе онотмаясаҡмын.

Маргарете И. Эрсэн-Раш